

Književne novosti

Ivan Cankar: Zgodbe iz doline šentflorjanske. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1908. — Da dobi Cankar založnika tudi za spise, ki jih je šele nedavno objavil po periodičnih časopisih, je to dobro znamenje i za slovensko knjigotrštvo i za pisatelja, kajti iz tega smemo sklepati, da se Cankarjeve stvari vendarle kupujejo in čitajo navzlic raznim ogorčenim kritikam, ki se še vedno ponavljajo zdaj v tem, zdaj v onem kotu. Je li pa tako množenje književnosti lahko ali težko delo, to je povsem odvisno od tega, kaj se ponatiskuje, in jaz sodim, da bo vestna in prava kritika pozdravila vsak zbornik, ki nam poda kaj takega, kot je divni Cankarjev „Polikarp“, ki mu v slovenski književnosti ne poznam para. Rešiti tako delo iz ozkih predelov dragega mesečnika, to je naravnost zaslužno kulturno delo podjetnega slovenskega založnika. Glede ponatiskov pa je celo moje mnenje, da bi moral vsak večji list sam od časa do časa poskrbeti za to, da se res umetniški proizvodi, objavljeni v njem, izdado v obliki knjige in pošljejo med širši svet. Radi draginje, in naj bo tudi le relativna, po kateri se odlikujejo naši mesečniki, ki so še vedno glavni glasilci naše pismene umetnosti, si more malokateri Slovenec naročiti več nego en list, malo pa jih je, ki bi mogli ali hoteli čitati razkosano priobčene spise in si ustvariti iz teh delov celoto; ob koncu tečaja pa se nabere zopet toliko gradiva, da ni včasi prilike ali razpoloženja za čitanje in uživanje teh umotvorov. Nekaj odpomorejo temu nedostatku čitalnice in knjižnice, v mestih celo kavarne, ampak za resnično uživanje zrelih umetniških proizvodov je treba časa, miru in razpoloženja, vse to pa morem imeti na razpolago le, če mi je delo vedno lahko pri roki, t. j. če imam lastno knjigo. S periodičnimi publikacijami pa je združen še drug nedostatek. Pri nas se namreč kritika za spise, ki so izšli v mesečnikih in podobnih listih, da ne govorim o dnevnikih, le izjemoma briga; zato je po naših listih nagradnega veliko blaga, ki ima kaj različno umetniško vrednost. V interesu listov in pisateljev pa bi bilo, da bi uredništva sama poskrbela za nepristranske ocene svojih letnikov, kakor skrbe založniki za to, da se njih knjige pravočasno ocenijo po listih. Takih kritik prva naloga pa bi morala biti, da ločijo zrnje od plev, in iz dobrega bi se naj najboljše na stroške lista samega ali po zasebnih založnikih ponatisnilo v knjigah ter izročilo narodu kot zrel plod domačega duha, do katerega ima pravico narodna celokupnost. Na ta način bi se sicer književno delo absolutno ne pomnožilo, pač pa bi prišla prava umetnost celotno do veljave že tedaj, ko ima moč svoje prve svežosti in aktualnosti. Od tega bi seveda škode ne trpeli tisti častihlepni in petični umetniki, ki so pripravljani sami plačati stroške in prevzeti riziko, samo da vidijo zbrane raztresene ude svoje mladostne muze, od katere pa nima vedno bogve koliko koristi narodna kultura, pač pa bi se omejile knjige s precej težčo vsebino, kajti dandanes se ob pomanjkanju dobrih knjig kupujejo tudi slabe, samo da se zadosti dnevnim in časovnim potrebam. Toliko sem omenil na račun ponatiskov, ki so se začeli precej množiti pri nas, izmed katerih pa zavzema baš Cankarjev najnovejši zbornik odlično mesto.

Sicer ta zbornik ne obsega zgolj ponatiskov, kajti uvodna in zaključna številka z naslovom „Pesem“ sta izvorni, „Razbojnik Peter“ pa spada sicer v

znano družino že objavljenih šentflorjanskih spisov Cankarjevih, vendar naše delo ni ponatisk; ponatiska sta torej le dve: „Polikarp“ in „Kancelist Jareb“, ki sta v „Ljubljanskem Zvonu“ zagledala beli dan. V svojih „pesmih“ je Cankar zopet povzel besedo in nam je vnovič opredelil svoje razmerje do domovine, katero razmerje mu je rodilo pri vseh rodoljubnih kritikih toliko zamere. Ampak v teh besedah ni nič več žolča; vedra zrelost odseva iz teh ljubkih traktatov, ki sta prava dokumenta za sedanjo stopnjo razvoja Cankarjeve umetnosti. Da ni bilo vselej tako jasno med njim, domovino in brati, kakor je dandanes, to je gotovo, ali umetnikovo globoko spoznanje je rodil trd boj, v katerem je zmagala splošnost, a poražen ni bil niti odkriti in vneti borec. Zdaj ve umetnik, kaj je domovina in kaj je sam, zato pa ve tudi, da ga ona more pahnuti v stran, iti mimo njega, ali pozabiti ga nikdar ne more. „Zakaj jaz sem v tebi in ti si v meni“ (189). To bi bil lahko ključ do doline šentflorjanske vsem tistim kritikom, ki se zgražajo ob Cankarjevem nerodoljubnem početju, ki s srčno bolestjo obžalujejo, da mora mati domovina tako nevhvaležnost občutiti od svojega sina, od najboljšega slovenskega pisatelja. Nič drugega ne rečem o „razbojniku Petru“, ki se redi od skritih grehov dičnih šentflorjanskih rodoljubov, ki so očrtani brez prejšnje mesečne mistike in brez objestne grotesknosti, vendar točno in sigurno, da stoje pred nami kot pristni tipi naših zaslužnih mož in rodoljubnih grešnikov. — Pravi biser pripovedovalne umetnosti pa je Cankarjev „Polikarp“, ki je poln antične umerjenosti in ubranosti, delo izredne lapidarne kreposti, umotvor koncentrirane in kristalizirane dovršenosti. Malokje se je Cankar tako zatajil snovi na ljubo, malokje je tako zadušil svoje osebno naziranje in čutenje na korist enotnosti dela in monumentalnemu miru umotvora kakor pri svojem „Polikarpu“, zato pa je naš proizvod prost tistih pen in peg, ki izvirajo iz notranjega vretja, ki ne pusti, da bi se snov enakomerno prepletla in prepojila. Snov sama je velekočljiva in zahteva izredno umetniško tvornost, drugače je nevarnost, da se umotvor ponesreči. In baš radi tega moramo naš spis tem bolj občudovati, kajti vse, od začetka do konca, dela na nas vtisk posebne lahkote, ker se razvija dejanje, bodisi zunanje, bodisi notranje, tako neprisiljeno, kakor bi drugače biti ne moglo. Svet telesnih razmer in vseh halucinacij, ki se srečujeta, prepletata in drug v drugega prelivata, sta izražena z enako plastično sigurnostjo, ki nas tem bolj poraža, ker se nam zdi, da je pisatelj vnamar pustil vsa tista njemu doslej lastna klasična sredstva, blesteča in mameča, s katerimi je dosegel doslej večino svojih uspehov. Nič tega ni v „Polikarpu“, marveč teče pripovedovanje enakomerno naprej, noč se preliva v dan in dan v noč, kakor drugače niti biti ne more, in prav tako naravno se nam zdi, kar je sicer nenaravno, nemogoče, ker sloni edino na razgreti domišljiji, na boleštni prenapetosti živcev. Kakor da bi umetnik prekladal klavijaturo modernega harmonija, ki daje zdaj krepke, trde, zdaj zopet sladke, mehke, jokajoče in sanjajoče glasove, tako mu je v oblasti župnikova pretresena duša. Prišel je razcapan berač od bogvekod, po noči je prišel in je umrl v župnikovem hlevu. In ko se je to godilo v resnici, je že sodeloval pri tem stari, rejeni, priljubljeni župnik z dušo, v sanjah. In ko se je zbudil in zvedel novico, se je prestrašil, in ko je pogledal v razmršeni obraz tujčev, mu je zaslutilo srce veliko nesrečo, ki se zbira nad njegovo sivo glavo. Nič drugega niso našli v mrtvečevem žepu nego kos belega kruha in listek z imenom — Polikarp, a župnikova duša ni držala od sebe več starih zvokov, nevede in nehote se je bila premaknila njena klavijatura, vsi drugi zvoki so zveneli iz nje. (Konec prihodnjič.)

Dr. Ivan Merhar.

„Slovenska Šolska Matica“ je izdala za leto 1907. sledeče štiri knjige: 1. Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere. Napisal Dragotin Pribil, c. kr. vadniški učitelj in šolski nadzornik v Krku (Istra). Uredil dr. Fran Ilešič. 2. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. Drug del. (1. snopič.) Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto. Uredila H. Schreiner in dr. Fran Ilešič. 3. Pedagoški Letopis. VII. zvezek. Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek. 4. Didaktika. (Obče in posebno ukoslovje.) II. del. Posebno ukoslovje slov. učnega jezika v ljudski šoli. Spisal dr. J. Bezjak. II. snopič.

Najhujši sovražniki. Lahko umevna razlaga o roditeljih nalezljivih bolezni. Spisal Rado Murnik. V Ljubljani 1908. „Narodna založba“. Cena 60 h, s pošto 70 h. — „Narodna založba“ je sprejela v svoj program tudi populariziranje vede. Začetek je storila z navedeno knjižico. Namen njen je vse hvale vreden in zasluži vsestranskega vpoštovanja. Kakor je pri vsakem zlu, zoper katero se borimo, najvažnejše, da spoznamo, odkod izvira, tako še posebno pri boleznih. Na poljuden način nas poučuje pisatelj v navedeni knjižici o povzročiteljih najpogostejših in najnevarnejših nalezljivih bolezni ter navaja pripomočke, kako se jim je izogniti. Knjižica torej lahko mnogo koristi, treba le, da se primerno razširi! Pisana je v jako lepem jeziku in se nauče iz nje lahko tudi veščaki marsikaj.

Navodilo h kartografičnim osnovam. Sestavil profesor Josip Kožuh. Z 52 podobami. Izdala in založila Zvezna trgovina v Celju 1907. Cena v platno vezani knjigi 4 K, po pošti 4 K 20 h. — Zanimivo delo, tem zanimivejše, ker je edino svoje vrste v našem slovstvu! Knjiga, ki je stala gospoda pisatelja veliko truda, je pisana poljudno in bo vsekakor vrlo dobro služila svojemu namenu. Cena je spričo mnogih risb in lepe opreme jako nizka.

Grof Lev N. Tolstoj: Tri povesti. Ta knjižica je izšla v založbi tiskarne „Edinosti“ v Trstu. Kakor pove že naslov, obsega tri povesti velikega Rusa, in sicer: „Jetnik v Kavkazu“, „Povest starca“ in „Koliko zemlje potrebuje človek“. — Knjižica se dobiva po vseh knjigarnah in velja 80 h, po pošti 10 h več.

I. Divja rožica. II. Slovenskim mladenkam. Za ženski dvospev in klavir. Uglasbil Hrabroslav Volarič. Op. 12. Cena 1 K 50 h. V Ljubljani 1908. Tiskala „Učiteljska tiskarna“. Založila Frančiška vdova Volaričeva. — To je naslov lično litografiranemu, 15 strani obsežnemu delu prerano umrlega, izredno nadarjenega Hrabroslava Volariča, učitelja na Goriškem. Ako smo se divili doslej potom tiska objavljenim glasbotvorom pokojnega skladatelja, moramo ti dve skladbi imenovati naravnost prava bisera. Prva ima besedilo S. Jenkovo. Besedilo drugi skladbi „Slovenskim mladenkam“ je zložil beneški Slovenec, župnik Peter Podreka. Čudovita melodijoznost in lahko, a mojstrsko izraževanje pesnikovih misli, ob neoporečni pravilnosti muzikalnih oblik, vse to diči obe skladbi. Če so Parmovi „Mladi vojaki“ postali prava narodna last, smem se nadejati, da se to isto zgodi tudi s tema dvema Volaričevima skladbama. → Zato naj bi se pridno kupovali! Skladbi se naročata pod naslovom: Gospa Franja Volarič v Gorici, via St. Antonio, 12.

Janko Leban.

Književne novosti

Ivan Cankar: Zgodbe iz doline šentflorjanske. (Konec) — Mrlič je ležal v mrtvašnici, župnik pa je vstal po noči ob luninem svitu in je šel v mrtvašnico k pritepencu, ker ga je klical neznan, pa poveljujoč glas. In vse, kar govori ta. mrtvec prvo in drugo in tretjo noč, vse je prav tako pretresljivo in čarobno kakor naravno in skoraj samo ob sebi razumljivo povedano. Kako originalno in lepo je popisan potepuhov pogreb, župnikova vnema, iz strahu porojena, skrivnostna groza, ki tre pogrebce od blizu in daleč in ki je pomešana s čisto vsakdanjo radovednostjo in škodoželjnostjo! Kako originalen in verjeten je zaključek, ki nas vodi iz sveta halucinacij in duhov v trdo realnost, ki končuje z župnikovo — blaznostjo in smrtjo! Ni lahko v kratkih vrsticah podati vsega bogastva globokih psiholoških resnic, ki jih je nakopičenih v tem vzornem Cankarjevem umotvoru, zadostuje naj, da podam le še ogrodje fabule, ki na njem sloni vse to bogato psihično dejanje čudovite prozornosti. Sedanji sivolasi župnik je bil pred dvajsetimi, petindvajsetimi leti brhek kaplan, ki je imel mlado srce. In to srce se je vnelo za Marjetico, ki ga je enako ljubila. Kaplan Francelj pa je prišel daleč proč v novo faro, in tja je zaneslo tudi mlado žensko, ki je nenadoma povila slabotno dete. Zastonj je prosila uboga neporočena mati, da bi prišel k njej gospod kaplan, zastonj je želela, da bi dobilo nesrečno dete pri krstu ime — Francelj, ime neznanega očeta. Krstil je sam kaplan in pritisnil svojemu sinu na čelo Kajnov znak; krstil ga je za — Polikarpa, da se ožigosa greh. In to ime je bilo Polikarpu izvir vse nesreče, ki ga je preganjala od prvega do zadnjega dne; zato se je hotel nesrečnik maščevati nad povzročiteljem tega zla. V zadnjem hipu je došel na svoj cilj in je našel poleg svojega krstitelja tudi svojega očeta, zato je dvakrat sladko njegovo maščevanje, ki obstoji v tem, da nesrečnik vsili župniku svoje dosedanje ime. Zunanje dejanje zaključuje torej — s fiksno idejo, zadnji svetli spomin župnikov pred smrtjo pa je bila misel na vrt svoje ljubezni in na svojo — Marjetico. — Prihodnji obširnejši spis ima naslov „Kancelist Jareb“, ki je tudi ponatisk iz Ljubljanskega Zvona. Sicer se ta spis ne da primerjati s prejšnjimi niti po ideji niti po prozornosti in strogosti kompozicije, vendar je tudi v tem proizvodu dokaj lepih mest, po točnosti in plastičnosti karakterizacije pa ne zaostaja za drugimi novejšimi Cankarjevimi deli. Jareb je tip korektnega človeka, vzor uradnika in narodnjaka, ampak vse sama zunanost brez najmanjše notranje toplote, brez iskre uporne močatosti in samostojnosti. Koristni člani človeške družbe so taki ljudje in družba, oziroma predstojniki in javno mnenje jim je vse, zato pa nimajo zmisla za to, kar človeka res stori človeka; njim je to vse zunanja oblizanost, ki jo oliko imenujejo. Potem je čisto drugačen mož surovi in uporni Hojzič, ki je v resnici najnevarnejši Jarebov konkurent pri vabljeni krčmarici Lizi. Vendar visi nad Jarebom neka temna usoda, tragična krivda, ki si je ni nakopal toliko po notranji prešernosti in grešni objestnosti, ampak vsled tega, ker ga je narava postavila na svet — duševnega starca, ki nima zmisla za vse tisto, kar stori, da utriplje srce v neznani radosti in da zopet umira v strašnih bolečinah, ker je spoznal, da se je varalo v sladkih upih. To je Jarebova krivda, in Liza — vabljiva, okrogla krčmarica, ki je nazadnje izmed

dvanajstih rodoljubov vendarle izvolila njega, je sfingična maščevalka razočarane prevarane Ofelije. Devet tednov po poroki je Jareb umrl, Liza pa je izginila iz tistih krajev.

Po vsem tem treba reči, da so te Zgodbe iz doline šentflorjanske korenito literarno delo, zlasti pa odtehta divni „Polikarp“ vse morebitne hibe in nedostatke pričujočega zbornika, ki ga z mirno vestjo priporočam vsakemu izobražencu v najboljšem pomenu besede.

Dr. Iv. Merhar.

Meško Ksaver: Na Poljani. (Knezova kužnica XIV.) Izdala Slovenska Matica. V Ljubljani 1907.

Roman! Ni dvoma! Da bo Meško še spisal celoten roman, to smo pričakovali sigurno, ko je izdal zadnji svoji dve knjigi, sestavljeni sicer iz ločenih snovi, a notranje zvezani po skupni ideji. Čakati je bilo treba le dobe, v kateri bi Meško prenehal motriti skoraj edino samega sebe in se naslajati le ob lastnem čutenju in se čutiti nesrečnega le ob lastni nesreči. Dokler ni prišla ta doba, tako dolgo je bilo računati le na pisateljeve črtice, na izrezke iz njegovega izkusnega življenja v zunanjem svetu in v duši, ter na oduševljeno oživotvorjenje njegovih spominov. Iz take prhke snovi pa, ki zadobiva v luči novih nazorov tudi vedno novo obliko, bi se težko dala zgraditi trdna stavba romana, razen če bi pisatelj hotel v celoti dati račun o svojem bitju in žitju. Kako pa naj to stori kdo, ki se kreta še v središču razvoja? Varati bi moral samega sebe, da je s seboj že popolnoma na jasnem!

Pri subjektivistu, kakršen je Meško, bi to bilo naposled mogoče; saj se umetnik njegove nravi čuti vsak trenutek na višku, kakor bi bil zaključen v svojih nazorih in izkušnjah. Ko pa bi začel graditi roman, seveda roman o samem sebi, in bi moral zasledovati svoja lastna pota v svetu in v duhu, bi se kaj hitro zavedal, da njegovo bitje še ni zaključeno in da bi se roman moral končati — brez konca. Za lastni njegov roman je še prezgodaj!

Roman pa je bil zdaj mogoč, ker si je Meško izbral snov izven sebe; a postal je roman črtičast, ker sprejmlje in spremlja mehkočutni pisatelj vso snov ne le s prikrito in efektivno simpatijo, ampak z očitno, dá, javno in neposredno ter celo afektivno. Ko bi to ne bilo tako, bi morali reči, da je postal naš Meško kdo drugi kakor ta anima candida med našimi pisatelji. Meško je o resničnosti in plemenitosti svojih naukov in opazovanj prepričan tako trdno, da so mu osebe in dogodki le nesamostalni pomočniki pri dokazu resničnosti, za trdnega spoznanem že a priori. To prepričanost bi pisatelj rad vcepil tudi nam vsem, tistim, ki bero njegove spise, in tistim, ki jih ne bero. Do prvih se obrača z vso njemu lastno gorečnostjo, proseč jih in roteč; o drugih pa toži, bolešno in z očitanjem proti napačni uredbi sveta, ki kaj takega pripušča. Iz vsake besede zveni tih poziv: „Bratje, bodite taki, kakor sem jaz, blagi in dobri in ljubeči, in prišla bo sreča na svet!“ — A malokje najde pisatelj kakega sodruga istega mišljenja; zato se čuti nesrečnega in nam rad potoži, da mu je življenje obračalo le senčno stran, da mu je veselje tuje. Kadar mu srce tako uide iz ozkih prsi, tedaj se ustopi pred osebe v svojem romanu in govori neposredno v imenu lastne svoje osebe.

Take opazke delajo tehniko romana nekoliko neenotno in nenavadno. Često prekinjajo razvoj in ovirajo tok pripovedovanja; a vrinjene so baš na mestih, kjer prikipi kakršnakoli strastnost do vrhunca. Zelo značilno! Meško ne ljubi razdirajoče strastnosti, tudi ne take, ki nas pretrese do omamljenosti. Kjer bi se imela razvijati, tam ji stopi on v bor in priporoča harmoničnejše, milejše čute, združujoče, ne

razdirajoče. Zato Meškov roman ne zgrabi človeka tako, da bi zavrela kri ali pa zastalo srce, da bi se zaiskrilo oko ali pa zaškripali zobje; ampak roman deluje vedoma in vidno na to, da bi se zbudila v srcu mehka čustva blagosti, usmiljenja, a največ, da bi se zaiskrila med človeštvom in v prvi vrsti med našim narodom čarobna luč vsezveličujoče ljubezni!

Kot reformator duš in src stoji med nami Meško. In baš ljubezen je sredstvo njegove reforme, ljubezen vseh vrst, da je le čista, nesebična, pripravljena, osrečiti druge, akoprav trpi sama. Krasna teorija, posneta po razmerah med angelci! Nepraktična in neizvršljiva na tem grešnem svetu, a blagodejna, blažeča in dvigujoča človeško srce — *sursum corda!* Pristna snov za roman: romantika src!

Nekatere osebe v romanu delajo in delujejo v znamenju te ljubezni. Nesrečo in trpljenje žanjejo dolgo časa kot plačilo, a naposled zmagajo: saj ljubezen premaga vse! — Tisti pa, ki ne poznajo ljubezni, postanejo nesrečni in se pogube ali pa se po dolgih zmotah in blodnjah zatečejo k ljubezni; zdaj jim vzklije sreča!

Ni pa razvoj tako enostaven, kakor bi se sklepalo iz teh besed. Pisatelju se pozna, da se je poskusil tudi z dramatikom; so v romanu prizori, ki so veledramatični, in celo kaka bomba včasih poči; dejanje se razvija dovolj napeto, da mu sledimo z večjim in večjim zanimanjem, zlasti ker pisatelj z raznimi namigavanji dobro zna zbujati slutnje. — V kvar pa je romanu, da je Meško v svojih meditacijah pregostobeseden in skoraj vsiljiv; neposredno razkranje svojih misli, in naj bodo še tako resnične, nas često zadene malo neprijetno, ker se nam zdi, kakor bi nam hotel pisatelj „dajati nauke“, ne pa nas umetniškim potom dvigniti in nas s tem poučiti. —

Spis je posvečen „Domovini, s sladkostjo in bridkostjo ljubljeni“, kakor je natisnjeno na prvi strani. Tako posvetilo bi vobče lahko postavili pred vsak resen slovenski spis, a pri Mešku znači ta naslov prehod v novo dobo: doslej je bil on sam sebi predmet s svojo lastno sladkostjo in (te je bilo več) bridkostjo; zdaj čuti v prvi vrsti kot član Slovenstva, ne stoji torej edino kot subjekt nasproti svojemu edinstvenemu lastnemu subjektu, ampak nasproti veliki družbi, katere član je pač tudi sam.

Slovenstvo je Mešku v prvi vrsti naše preprosto ljudstvo, ki ga pisatelj pozna tudi najbolje. Res čudovito je, kako plastično je ujel razne tipe in jih je ozrealil z njih pristnimi mislimi in željami. Vidimo ga, duhovnika, kako raz prižnico bere v dušah svojih poslušalcev; morda je v mladem župniku, ki ga nam predstavlja roman, naslikal svoj lastni vzor, izpopolnjen z blago podobo sivega prednika tega mladega župnika. Bodi to, kakorkoli, čudovito fin psihološki akt je n. pr. govor v spomin rajnemu duševnemu pastirju.

Poleg duhovnov nastopajo v romanu še sploh vsakovrstne osebe, kar jih igra življensko vlogo na vsakem prizorišču v vasi: ponosen bogataš, trden kmet z malim posestvom, kočar, rokodelec, hlapci, dekle, pastirji, pa tudi napol gosposke ženske, trgovec, učitelj, dijak; to ljudstvo je ali pošteno ali ne, so vmes pijanci in pohotneži itd; uživa se sreča, dasi neskajjena šele potem, ko je roman — končan, pridrevi pa se še več nesreče . . . Osebja nastopa jako mnogo; dejanja je velik skupek, razpada pa na več epizod, a radi priznavamo, da jih je pisatelj dobro vezal v celotno skupino, samo da so nekatere preveč raztegnjene (n. pr. čarodejski poskus Nandetov). — Osebe so prav živo risane; posebno starejše ženske so dobro zadete, n. pr. dekla Katra in vse matere, ki nastopajo. Z deklicami pisatelj nima toliko sreče; tragična usoda Jerice, ki je tehnično sicer spretno podana,

se mi zdi izzvana le kot efekt. — Zanimiv je hlapec Andrej, ki je pravi bratec Cankarjevega Jerneja; usoda in nazori so mu isti, a nastop je korenito drugačen! Cankarjev Jernej je teoretik, Meškov Andrej je praktik — to je vse; a istinita sta oba.

Vzrok vsem nezgodam je nedostajanje ljubezni pa čudno koprnenje po tujini. Ta zadnji motiv je služil Mešku vsestransko; našim ljudem ne zadostuje domača gruda, tujina jih izvablja, jih izkorišča, a naposled jih uničene in pohabljenе pošilja nazaj (Minka, Florijan). Nekaterim je prirojeno, da silijo daleč tja, vagabundi (zopet Cankar!), in nič jih ne zadržuje. Nande, sin neznane tujke (prim. Cigančka!), je Meškov prototip takega rojenega skitalca; a baš ta ne opravičuje obtožbe tujehlepstva: Nande najde v tujini — srečo in le s pomočjo tujine more osrečiti tudi domačine!

Radovedni smo na prihodnji roman Meškov!

Dr. Jos. Tominšek.

Slepa ljubezen. Ljudska igra s petjem v petih dejanjih. Spisal Anton Pesek. I. zvezek „Slik iz vzgoje“. V Ljubljani 1908. Založil pisatelj. Natisnila „Učiteljska tiskarna“. Cena knjižici je 1 K, s poštnino 1 K 10 h.

Primož Trubar in naša reformacija. Kulturno-historična študija. Izdala slovenska sekcija „Svobodne misli“. V Ljubljani 1908. Tisk J. Blasnika naslednikov v Ljubljani. Cena 50 h. — To je doslej edino na našega prvega slovstvenika nanašajoče se povodom njegove štiristoletnice izišlo delo. Knjižica ima na čelu podobo Primož Trubarjevo — posnetek Peruzzijevega modela.

„**Znanstvena knjižnica**“. Upravništvo „Omladine“ naznanja, da začne v rednih mesečnih zvezkih po 4—5 pol srednje oktavne oblike in v dobri opremi izdajati „Znanstveno knjižnico“. Kot prvo delo te knjižnice izide delo poznanege češkega učenjaka, vseučilišnega profesorja Franca Drtine, in sicer „Razvoj mišljenja evropskega ljudstva“ v avtoriziranem prevodu V. M. Zalarja. Delo bode obsegalo 26 pol in se izda v 6 mesečnih zvezkih po 4—5 pol. Naročnina za celo leto znaša 4 K 20 h, za posamezne zvezke 72 h in jo je pošiljati upravništvo „Omladine“ v Ljubljani, Breg št. 12.

„**Archiv für slavische Philologie**“ prinaša v svojem XXIX. zvezku pod naslovom „Ein Bruchstück von Molières George Daudin in der Uebersetzung F. K. Frankopans“ za nas Slovence velezanimivo publikacijo izpod peresa g. T. Matića. Prevod namreč ni, kakor bi pričakoval kdo, hrvaški, temveč slovenski. Pisatelju se je dokaz, da je delo res Frankopanovo, popolnoma posrečil in tako sega zgodovina naše dramatične literature mnogo dalje nazaj, nego se je dosedaj mislilo, kajti, ker se je imenovana drama Molièrova uprizorila prvokrat leta 1668. in je bil Frankopan 30. aprila 1671 obglavljen, spada delo v čas med 1669. in 1671. l. Ta publikacija je izšla kot poseben odtisk. Žal, da se nam ni naznanilo, kje in za kako ceno ga je dobiti.

O reformi mature. Napisao dr. J. Tominšek. Preštampano iz „Nastavnoga vjestnika“. Knj. XVI., sv. 7. U Zagrebu. Tisak „Kr. zemaljske tiskare“. 1908.

V knjižici podaje gospod pisatelj obilico važnih misli o namenu in pomenu mature na srednjih šolah, ki so spričo dejstva, da so slični nazori povzročili tudi najnovejšo reformo mature, obenem nekaj komentar k tozadevnim odredbam učne uprave, katerega bo s pridom čital vsak dijak srednješolec, ki mu je še zrelostni izpit napraviti. Pripomniti je, da je knjižica pisana v slovenščini in da je samo naslov hrvatski.

Književna izdanja društva hrvatskih srednjošolskih profesorov. I. Beletristični odio. Knjiga prva: **Hrvatski pripovjedači**, priredio Milan Ogrizović. S četirnajst sliko. U Zagrebu 1907. XI in 244 str. Ciena (vez.) 2 krune.

S svojimi književnimi izdanji si je hrv. prof. društvo zastavilo nad vse lepo in vredno nalogo: „da omladini hrvatskoj a i širem občinstvu poda u izboru sve ono veliko i lijepo, čim je rodila književnost i naša i vanjska, davna i sadanja“. S tem hoče prof. društvo hrv. mladini dati priliko, da izpopolni svojo etsko in estetsko izobrazbo ter razširi svoje obzorje. Obenem bi nekako reguliralo njeno čtivo, ker bi ji služilo kot zanesljiv kažipot po domači in po tujih literaturah.

Izdanja se dele v dva dela: beletristični in klasično-komentatorski. V prvem delu izidejo ocene najimenitnejših hrvatskih in tujih pisateljev novejšje dobe, v drugem pa bodo izdajali klasične pisatelje s komentarji. Še letos namerava društvo izdati v beletrističnem delu kot II. zvezek srbske pripovednike, v komentatorskem delu pa izbrane epske narodne pesmi, Mažuraničevega Izmail-aga Čengijija in Demetrovo Teuto. Za poznejša leta ima društvo v načrtu druge slovanske literature („Cvetje s slovenskih livad“), nato pa i književnost ostalih kulturnih narodov.

Kot prva knjiga teh izdanj so izšli **Hrvatski pripovjedači**. Profesor Ogrizović je sprejel semkaj 14 najznatnejših pripovednikov, med temi tudi še nekaj živih (4 ali 5). Razpredelil jih je po dobi, vendar obenem se držčč i sličnosti njih smeri. Začel je z romantikoma Šenoo in Tomićem, končal z Draženovićem, pisateljem malih črtic, in Leskovarjem, ki je v hrvatsko literaturo uvedel moderni psihološki roman. Vsak pisatelj ima najprej svojo sliko (— te so manj skrbno izdelane —), nato so kratek življenjepis (pri Kozarcu avtobiografija) in ocena njegovega književnega delovanja ter vsa boljša in važnejša dela, obenem tudi kraj in čas izdanja. Zatem se vrste po en ali tudi več sestavkov, ki so značilni za njegov slog.

Knjiga je namenjena hrvaškemu dijaštvu in čitajočemu občinstvu sploh. Priporočati bi jo pa bilo tudi vsem tistim Slovincem in Slovenkam, ki se žele поблиže spoznati s hrvatsko lepo književnostjo in tudi med Hrvati dobiti svojega „najljubšega pisatelja“. Tem bo knjiga izborno služila kot antologija; vsak si bo po svojem okusu izbral tega ali onega pisatelja v nadaljnje čitanje. Jako prav bi hodila knjiga tudi začetnikom v hrvaščini in tudi našo mladino bi kazalo nanjo opozoriti. Naročati jo je potom knjigaren ali naravnost pri „Društvu hrvatskih profesorjev“ v Zagrebu. P.

Rudolfo Franjin Magjer: Zapisci sa sela. Osiek 1907. Cena broš. K 1:50, vez. K 2:50.

Avtor te knjige je delaven mladinski pisatelj, dober opazovalec in spreten, včasih malo pregostobeseden uprizoritelj. „Zapiski“, nanizani v tej knjigi, so po pisateljevem zagotovilu res pravi zapiski; zapisal si jih je namreč leta 1906/07 v vasici Šljivoševci v Slavoniji in jih je obelodanil po raznih listih in zbornikih. Zdaj pa jih je zbral v celoto, da se s skupičkom nabere prispevek, namenjen za spomenik Strossmayerju v Osieku.

Knjiga zasluži svoj uspeh. Blizu 30 črtic, deloma ilustrovanih, ki jih združuje, podaja marsikaj zanimivega iz selskega življenja v Slavoniji. Slavonija! Kako daleč se nam zdi da leži/ta dežela poljedelcev! Vendar doživlja slavonski kmet isto veselje in isto tugo ko naš mali posestnik, potiska se preužitkar prav tako v kot kakor pri nas in so otroci prav tako otročje resni kakor pri nas deca — služinčad

revnih kmetjskih rodbin. — Slavonci bodo te zapiske iz svojih sel (obljublja se kot nadaljevanje še ena knjiga) tem rajši čitali, ker so po malem zabeleženi tudi v narečju; izurjenega slovenskega bralca pa to tudi ne bo motilo.

Dr. Jos. Tomiňsek.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti je razposlala za l. 1907. sledeče knjige: 1. Gradja za povijest književnosti hrvatske. Knjiga 5. Uredio Ivan Milčetić. 2. Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Knjiga XII., svezak 2. Urednik dr. D. Boranić. Cijena 2-50 K. 3. Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 170. Razredi historičko-filologički i filozofičko-juridički. — O knjigah izpregovorimo kaj več pozneje.

Splošni pregled

Občni zbor „Matice Slovenske“ bo v ponedeljek, dne 25. maja ob 8. uri zvečer v veliki dvorani ljubljanskega „Mestnega doma“. — V zmislu § 4., točke b) društvenih pravil je eventualne samostalne predloge vsaj 14 dni pred občnim zborom (do 11. maja) prijaviti odboru.

Organizacija našega znanstvenega dela. Na dan pred občnim zborom „Matice Slovenske“, t. j. dne 24. maja t. l. o polu 11. uri dopoldne bo v prostorih „Matice Slovenske“ razgovor o organizaciji našega znanstvenega dela. Dnevni red: I. Poročilo o dosedanjem stanju našega znanstvenega dela *a)* po obsegu in strokah, *b)* v gmotnem oziru. II. Poročilo o nastanku in stanju drugih slovanskih učenih društev in akademij. — III. Vprašanje *a)* o našem znanstvenem naraščanju, *b)* o gmotnih pogojih znanstvenega dela (o založnikih in kupovalcih). — IV. Razmerje eventualne nove, osrednje znanstvene organizacije do dosedanjih znanstvenih društev. — V. Slučajnosti. — Na ta sestanek vabi vsa naša znanstvena društva in vse poedince, ki se zanimajo za stvar, dr. Fr. Ilešič, predsednik „Matice Slovenske“.

„Matica Slovenska“. Iz 158. odborove seje „Matice Slovenske“ dne 3. aprila 1908. Letošnji občni zbor bo v ponedeljek, dne 25. maja ob 8. uri zvečer v ljubljanskem „Mestnem domu“. Publikacije za leto 1908. se bodo tiskale vsaj v 4500 izvodih; za tisk „Zbornika“, „Zabavne knjižnice“ in „Hrvatske knjižnice“ ter „Prevoda iz svetovne književnosti“ se razpiše natečaj; knjige morajo novembra biti v Ljubljani pripravljene za ekspedicijo. Sprejmejo se nekateri rokopisi in določijo recenzenti novim. Od zadnje odborove seje je društvu pristopilo vnovič ali na novo 40 članov. — Za leto 1908. izda Matica sedmero knjig (med temi tri ilustrirane): 1.) „Zbornik“ (znanstvene razprave o početkih naše književnosti v protestantski dobi; slike). 2.) „Knezova knjižnica“ (Cankarjev spis „Novo življenje“; jubilejni spis o Vatr. Jagiću). 3.) „Zabavna knjižnica“ (poleg pripovednih spisov drama Zofke Kveder-Jelovškove: „Amerikanci“). 4.) „Hrvatska knjižnica“ (komentirana istrska priča Vl. Nazora „Veli Jože“, umetniški opremljena). 5.) Prevod Goethejevega „Fausta“, I. del.